

Zbraň proti zločinu, nebo Velký bratr? Policisté se bojí toho, s čím sami zacházejí

Databáze DNA rychle odhalí pachatele, ale podle kritiků způsobí mnohem více škod. Už v ní uvázlo téměř 170 tisíc lidí včetně těch, kteří žádný násilný zločin nespáchali.

Jakub Pokorný, Adéla Paclíková
redaktoři MF DNES

PRAHA Databáze DNA je považována za velkou zbraň v boji proti zločinu. Stane se vražda, pachatel zanechá na místě činu chlup a je v pasti.

Genetici bleskově porovnají, jestli nezabíjel někdo z tisíců recidivistů, a pokud ano, policisté ho snadno dopadnou. Na první pohled ušlechtilá a bezproblémová záležitost.

Jenomže ochránci osobních údajů považují databázi za zlo. Obsahuje už 168 640 profilů. Zločince, podezřelé, policisty samotné, stopy z nevyřešených zločinů. Pomineme-li cizince, statisticky tam už uvázl každý šestašedesátý Čech.

Aktuální patálie s tím, že všem policistům bylo „doporučeno“, aby poskytli vzorek, je jen poslední v dlouhé řadě. „Existence databáze je nezákonná a neústavní“, říká příkře aktivista a ředitel organizace Iuridicum Remedium Jan Vobořil.

Má pro to více důvodů. Policie podle něho nerespektuje pravidlo, že osobní údaje by se měly uchovávat jen po dobu nezbytně nutnou.

Není podle něj úplně jasné, jak se nadbytečné údaje ze stále rostoucí databáze mažou. Policie má na analýzu DNA v podstatě monopol, takže

podle aktivisty neexistuje nezávislá kontrola. „Když se ocitnete v databázi a někde se najde váš vzorek, přenáší se důkazní břemeno na vás a musíte vysvětlovat,“ varuje Vobořil.

Vzal jsi úplatek, dej sliny

Databáze DNA se začala plnit v roce 2002 a poprvé s ní policie narazila o pět let později, když začala plošně odebírat DNA trestancům ve věznicích, někdy i násilím. Proti byl i tehdejší ombudsman Otakar Motejl.

Zvláště když vzorek slin museli při ponižující proceduře povinně odevzdat i odsouzení za ekonomické zločiny, při jejichž vyšetřování se analýza DNA nepoužívá. Letos v létě si dokonce stěžovali na odebírání vzorků DNA bývalí radní Libereckého kraje,

kteří soud zprostil obžaloby. Svůj trestný čin podle státního zástupce spáchali zvednutím ruky při hlasování o odměnách, ale stejně je nemilul odběr vzorků DNA.

O databázi se zajímal několikrát i Úřad na ochranu osobních údajů. Loni v prosinci ve své zprávě znovu zapochyboval, jestli má policie právo žádat DNA od všech odsouzených za úmyslný trestný čin.

A konečně letos na podzim se proti databázi postavily policejní odbory. Například na Tachovsku či Karvinsku policejní šéfové nutili své podřízené odevzdat vzorek, ač šlo jen o doporučení. „Já jsem ho samozřejmě nedal,“ řekl rezolutně místopředseda odborů Alexandr Burda, který pracuje u policie na Plzeňsku.

Fakta

Geny jako číselný kód

- **Národní databáze DNA** se používá při vyšetřování **hlavně násilných trestných činů**, při kterých mohl pachatel na místě nechat ochlupení, sperma či krev.

- Spravuje ji **kriminalistický ústav** a funguje už dvanáct let. Profil DNA se do ní ukládá jako číselný kód. **Nyní obsahuje celkem 168 640 profilů** (údaje k říjnu 2014). Z toho je 141 340 profilů zločinců, 22 482 profilů z míst zločinů, které čekají na vyřešení, ale také **1 073 profilů policejních techniků** z místa činu.

Mluví kriminalistického ústavu Petra Srnková trvá na tom, že v databázi DNA opravdu dlouhodobě zůstávají jen profily zločinců odsouzených za úmyslný zločin. „Stejně jako dostáváme nové profily do databáze, dostáváme od kolegů i pokyn k tomu, abychom některý profil vymazali,“ uvedla Srnková.

Pokud jde o policejní odběry, Srnková zdůrazňuje, že profily policistů se do databáze ani nedostávají s kompletními údaji. Je tam uveden jen útvar, kde dotyčný pracuje. Až tamní šéf pak ztotožní profil s konkrétním člověkem, bude-li to třeba.

Srnková apeluje na kolegy, aby se databáze nebáli. Pak předejdou tomu, že se jejich osobní profil objeví v databázi „neobjasněné zločiny“.

Nejhorší jsou „trousiči“, zanechávají moc stop

PRAHA Jozef Balint, který vede v kriminalistickém ústavu odbor identifikací, by byl nejraději, kdyby měl v databázi DNA co nejvíce policistů. Zároveň chápe, proč příslušný pokyn policejních šéfů nevzbudil nadšení. Někteří horlivci z něj udělali povinnost.

Proč je nutné, aby policisté odevzdávali vzorek DNA předem a preventivně?

Pohybují se na místě činu a ne všichni při tom mají ochranné pomůcky, které vyžadujeme hlavně od techniků.

Ochranné pomůcky, tím myslíte bílou kombinézu, v níž chodí policisté v televizních seriálech?

Třeba tu kombinézu nebo minimálně roušku a pokrývku hlavy. Co se

týče vylučování genetických stop, to je individuální. Některý člověk je takzvaný troušič a zanechává jich hodně. My si nechceme zaplevelit databázi neznámými stopami (které fakticky patří policistům - pozn. red.). Proto ji porovnáme se sbírkou profilů policistů. Vzorky by měli dát především technici a členové výjezdových skupin u kriminálky. Vše je na bázi dobrovolnosti.

Dobře, technici a kriminalisté z výjezdových skupin. I tak jsou to ale tisíce policistů.

No, tisíce... Vlastně ano, dá se říct, že tisíce.

Když to bylo dobrovolné, kolik policistů nakonec profil skutečně odevzdalo?

Asi ty dva tisíce. Nevím však, jestli už máme pohromadě profily ze všech krajů. Jde hlavně o osvětu. Já sám a všichni moji lidé v kriminalis-

„Pro nás by bylo nejlepší, kdyby v databázi byli všichni policisté. I ti, kteří chodí vyšetřovat vykradení či poškození aut.“

tickém ústavu jsme vzorek odevzdali. My s tím nemáme problém.

Na místo činu se však občas dostane i pořádkový policista či do-

pravák. Takže byste byl vděčný i za jejich profily?

To je úhel pohledu. Pro nás by bylo nejlepší, kdyby tam byli všichni. Z těch uniformovaných hlavně ti, kteří chodí vyšetřovat vykradení či poškození aut nebo třeba vykradené sklepy.

Jedna věc je pokyn, tak jak ho chápete vy. Jenže někteří policejní šéfové ho bohužel pochopili tak, že by měl být povinný pro všechny jejich podřízené. Co tomu říkáte?

Tak nějak to bylo. Ten pokyn tu není proto, abychom si usnadnili práci, ale aby se vyšetřování urychlilo. V Británii mají dokonce právo mít svůj profil v databázi občané, kteří o to mají zájem.

– **Jakub Pokorný**

Policisté se bouří: Nedáme DNA do databáze, není k tomu důvod

A1 dokončení

Pokud policista na místě činu pracoval, přístrojům jeho stopa většinou neunikne. „Citlivé metody genetické analýzy mohou ve výsledku stanovit i profil DNA těchto osob,“ říká mluvčí kriminalistického ústavu Petra Srnková. Podle ní se takové profily stejně dostanou do databáze DNA, a to do kategorie „stopy z míst neobjasněných trestných činů pro pozdější identifikaci“.

„Kriminalista, který zpracovává spis, je mylně informován o existenci profilu DNA pachatele a vyšetřování je nasměrováno ke snaze získat shodu s konkrétní osobou, která s trestnou činností nemá spojitost,“ vysvětluje Srnková, proč je pro ně databáze DNA policistů důležitá. Už při analýze by se totiž zjistilo, že stopy patří policistům, a ty by tak neodváděly pozornost špatným směrem.

Mezi policisty se najdou i tací, kteří s tím souhlasí a nemají problém přidat do databáze svůj profil. „Proč by mi to mělo vadit, když se ničeho nedopouštím? Oni ho jen porovnají. Jinak s ním nemanipuluji,“ oponuje svým kolegům jeden z vedoucích policistů pražské policie, jenž si nepřál zveřejnit své jméno. Podle něj někteří policisté jen zbytečně „dělají dusno“.

Jenže jejich výtky dovedly policejní prezidium k tomu, že vypracovalo novou pokynu. Začne platit v lednu. „Nový pokyn je rozšířený, tváří se, že záleží na rozhodnutí policisty, který povede spis k případu. Pokud má podezření, že mohlo dojít ke kontaminaci vzorků, tak si vyžádá jejich porovnání. Ale o pár článků dál je napsáno, že policie vede a spravuje profily DNA policistů. Čili vyplývá z toho, že stejně budou DNA odevzdávat všichni,“ říká nespokojeně odborář Roman Rašman.